

ORTAÖĞRETİM SOSYOLOJİ

2. Ünite

1. İtalyan bir aşçı olan Danilo çok leziz yemekler yapmakta ve dünya çapında kendini tanıtmak istemektedir. Bu amaçla İstanbul'a gelir ve hünerlerini çeşitli yerlerde sergilemeye başlar. Restoran ve otellerde yemekler yapar, televizyon programlarına katılır. Zamanla güzel bir Türk kızına aşık olur ve onunla hayatını birleştirmeye karar verir. İşte Danilo'nun hayatı bu noktadan itibaren çok değişir. Artık o, toplumun tüm kurallarını sıfırdan öğrenmesi gereken bir çocuk gibidir. Eşi Danilo'ya toplum içinde nasıl davranması gerektiğini, toplum ritüellerini, yeme içme alışkanlıklarını anlatır ve Danilo Türk toplumunun genel özelliklerini yaşaya yaşaya öğrenme sürecine girer.

Buna göre Danilo'nun yaşadıkları, sosyolojide aşağıdaki süreçlerden hangisi ile ifade edilir?

A) Sosyalleşme

B) Bireyselleşme

C) Değer oluşturma

D) Rol edinme

E) Öğrenme

2. Dürüstlük bir değerdir. "Öğrenciler sınavlarda kopya çekmemelidir." kuralı ise dürüstlük değerini korumak için ortaya çıkmış normlardan biridir.

Bu açıklamadan hareketle aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Normlar, değerlerin belirleyicisidir.

B) Kopya çekmek ceza gerektiren bir normdur.

C) Normlar değerleri hayatın içinde var kılar.

D) Değerler normların belirleyicisi olabilir.

E) Normlar değerlerin somutlaşmış biçimidir.

3. Tıp öğrencisi olan Seçil, final sınavlarının yaklaşması ve yoğun bir eğitim alması sebebiyle bayramda memleketine gidemeyeceğini ailesine bildirir. Anne babası da duruma en çok dedesinin üzüleceğini, yıllardır anne babalarından öğrendikleri şekli ile bayramlarda büyükleri ile birlik ve beraberlik içinde olduklarını iletirler. Ama yine de Seçil'in kararını eğitiminden geri kalmaması için uygun karşılarlar.

Bu örnek olaydan hareketle değerler ile ilgili;

I. Değişime açıktırlar.

II. Süreklidirler.

III. Toplumsaldırlar.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I.

B) I ve II.

C) I ve III.

D) II ve III.

E) I, II ve III.

4. Toplumsallaşma kavramı bireysel ve psişik bir boyutu olan kavramdır. Her bilinçli birey içerisinde yaşadığı dünyaya alışır. Bu süreç bireyin bebekliğinden yaşlılığına kadar içerisinde bulunduğu çevreye uyumunu sağlayacak yetileri öğrenmesi ve onlara önem vermesi ile ilgilidir. Bu nedenle toplumsallaşmanın bu boyutu ile psikoloji de ilgilenmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi parçadaki toplumsallaşma tanımı ile <u>ilişkilendirilemez</u>?

A) Birbirleriyle ilişkide bulunan bireylerde sosyal mizacın ya da karakterin gelişimidir.

B) Grupların ve bireylerin, grup birliğinin sürekliliğini sağladıkları ilişkilerin oluşum sürecidir.

C) Toplumun veya grupların kişinin davranışlarını sınırlandırması yoluyla normları benimsemesinin sağlanmasıdır.

D) Bireylerin ait oldukları grupların uygun rollerini ve statülerini öğrenme ve özümseme yoluyla toplumun üyeleriyle bütünleşmesidir.

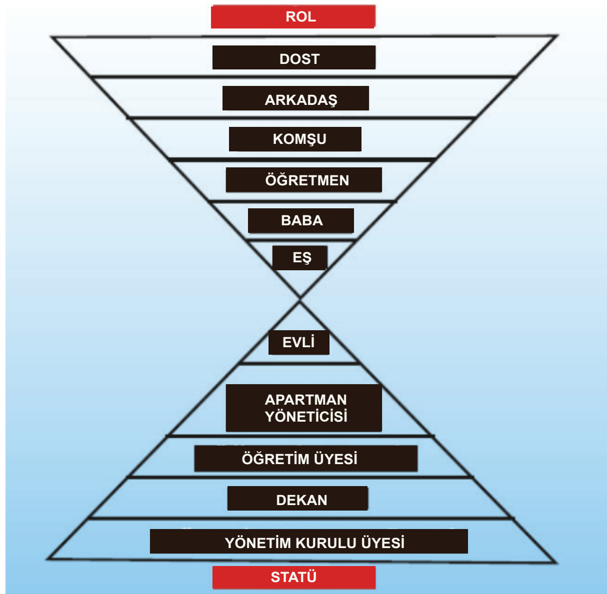
E) Toplumun değer yargılarını, normlarını, gelenek ve göreneklerini öğrenme sürecidir.

5. Bir bireye ya da kümeye başka birey ya da kümelerle ilişkilerinde üstünlük sağlayan duruma sosyal saygınlık denir. Birey bu saygınlığı ya statüsü nedeniyle elde eder ya da kişisel özellikleriyle kazanır. İlkine statüsel saygınlık, ikincisine kişisel saygınlık adı verilir. Statüsel saygınlık, statü bittiği zaman biter. Oysa kişisel saygınlık süreklidir.

Parçada ifade edilen her iki kavramla aşağıdaki örneklerden hangisi <u>ilişkilendirilemez</u>?

A) Doktor olan bir bireyin başarılı çalışmalarından dolayı diğer meslektaşlarına oranla daha aranılır olması
B) Bir belediye başkanın, sadece başkanlık görevinden dolayı değil aynı zamanda iyi bir insan olduğundan da saygı görmesi
C) Bir öğrencinin sınıfın en başarılısı olduğu için tüm öğretmenler ve arkadaşları tarafından takdir edilmesi
D) Bir gencin, ailenin yükseköğrenim gören tek çocuğu olduğu için akrabalar arasında örnek gösterilmesi
E) Bir doktorun kendi çocuğunu ameliyat etmek durumunda kalması

6. Statü ve rol kavramları üst üste kapanan ve örtüşen kavramlar olarak düşünülebilir. Örneğin evli olmak eş rolünü yerine getirmeyi gerektiren bir statüdür.

Buna göre rol ve statü kavramları ile ilgili;

I. Bireyin statüsüne uygun davranışlara "rol" denir.
II. Roller statüye sahip bireyin tutum ve davranışları üzerinde etkilidir.
III. Aynı anda birden çok statüye sahip olunabilir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I. B) I ve II. C) I ve III. D) II ve III. E) I, II ve III.

7. Tarım toplumlarında en etkili kurum ‘aile’ olduğu için kadının statüsünü yükselten en önemli unsur anneliktir. Kadın ancak anne olduğunda bazı konularda söz sahibi olmaya başlar. Bu nedenle tarım toplumlarında kadının anahtar rolü de anneliktir. Fakat sanayileşmiş bir toplumda en etkili kurum ‘ekonomi’ olduğundan anahtar rol de mesleki konumun gerektirdiği rol olacaktır.

Bu parçada vurgulanmak istenen ana fikir aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Anahtar statüyü belirleyen unsurlardan biri de toplumda en etkili kurumun ne olduğudur.
B) Bir bireyin verilmiş statüleri yanında kazanılmış statüleri de olabilir.
C) Bireyler kendi çabaları sonucunda toplumda etkili olan kuruma göre bir statü elde ederler.
D) Ekonominin ön planda olduğu toplumlarda annelik statüsü anahtar statü olamaz.
E) Her statü beraberinde bazı rolleri yerine getirmeyi gerektirir.

8. Köyden kente ya da bir ülkeden başka bir ülkeye göç eden insanlar, tamamıyla farklı bir kültüre girdikleri için zaman zaman yeni girdikleri kültüre uyum sağlamakta zorlanır. Yeni girdikleri ortam onlardan bir takım davranışlarda bulunmasını isteyebilir; bireyin değerleri o davranışları yapmaya uygun değilse aşırı zorlanabilirler ve toplumsal sapma yaşanabilir.

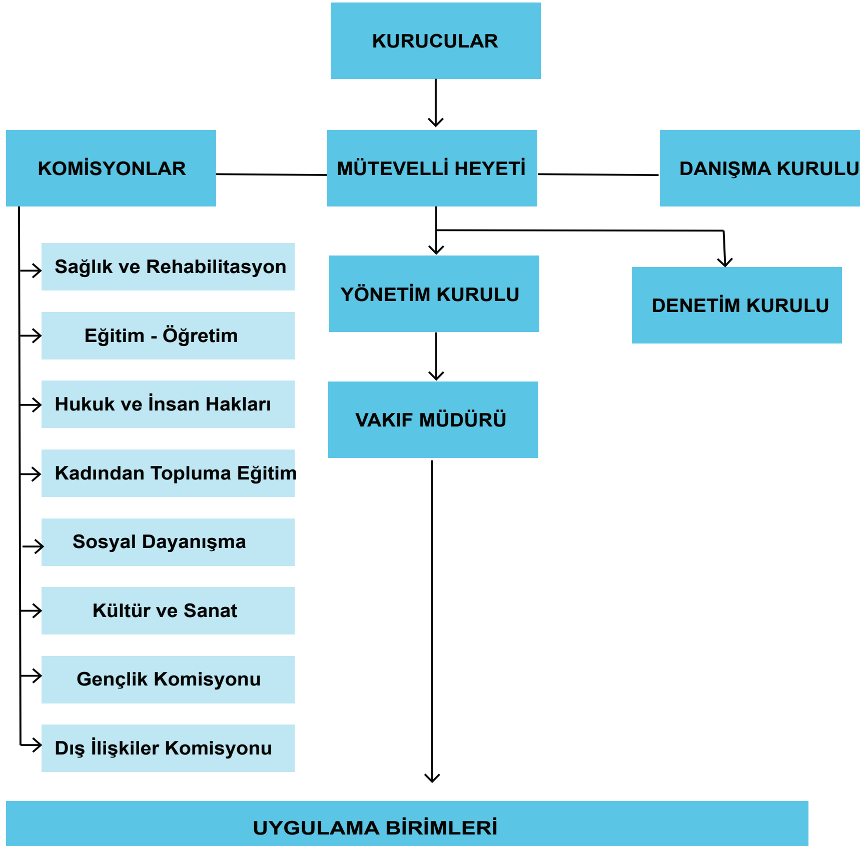
Bu parçadan hareketle toplumsal sapmanın nedenleri arasında;

I. kültürel çatışmaların yaşanması,
II. toplumsal yaptırımların yetersiz olması,
III. çevrenin, kişinin gücünü aşan toplumsal isteklerinin olması

ifadelerinden hangileri gösterilebilir?

A) Yalnız I. B) Yalnız III. C) I ve II. D) I ve III. E) II ve III.

9. Vakıf, bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk ve paradır. Aşağıda bir vakıf şeması verilmiştir:

UYGULAMA BİRİMLERİ

Buna göre bir toplumsal grup olarak vakıflarla ilgili;

I. Her grup üyesinin rol ve statüsü vardır.
II. Grup içinde işleyiş belirli normlara bağlıdır.
III. Grup üyelerinin ilişkileri birincil niteliklidir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I. B) I ve II. C) I ve III. D) II ve III. E) I, II ve III.

10.

Bireyin toplumda birçok statüsü ve rolü vardır. Bireyler bazen söz konusu rollerini yerine getirirken zorlanıp çatışma yaşayabilirken; bazen de sahip olduğu roller birbirini destekleyip kolaylaştırabilir. Bu durumlar sosyolojide sırasıyla rol çatışması ve rol pekiştirmesi olarak ifade edilirler. Rol çatışması, bireyin yerine getirdiği rolleri arasındaki uyumsuzluktur. Rol pekişmesi ise bireyin yerine getirdiği rollerin birbirini desteklemesidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden farklı bir kavramı örneklendirmektedir?

A) Bir tezgâhtarın hemşehrileriyle birlikte kurdukları derneğin yapılacak olan kurul toplantısına mali işler sorumlusu olarak katılması

B) Kendi çocuğunun öğretmeni olan bir annenin, evde çocuğuna öğretmenmiş gibi davranması

C) Bir subayın aile bireylerine askermiş gibi davranması

D) Bir üniversitede akademisyen olan kişinin ailesine, akademik camiadan arkadaşlarına davrandığı gibi davranması

E) Vekaleten müdürlük yapan bir memurun, bulunduğu statüye uygun rolün gereklerini yerine getirirken bir karar verici olarak davranamaması

11. Bireyler meslek seçerken çoğu zaman seçmeyi düşündükleri mesleklerin toplumun gözündeki saygınlığına dikkat etmektedir. Bu durum yani seçimlerine yön veren faktör mesleki saygınlık olarak da nitelendirilebilir. Fakat bir de, herhangi bir mesleğin uygulamasından kaynaklanan ayrıcalıklı bir durum vardır ki; toplum, o uygulamayı yapan kişiyi yeri doldurulamaz bir konuma taşır.

Bu parçada vurgulanmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sosyal saygınlık mesleki ayrıcalığa dayanır.

B) Bireyin kendi davranışları mesleki saygınlığını belirler.

C) Toplumlar için ayrıcalıklı meslekler değerlidir.

D) Sosyal saygınlık kişisel özelliklerle oluşur.

E) Mesleki saygınlık kişilerden daha önceliklidir.

12. Truman Show filminde Truman adlı kişinin yaşantısı ve etrafında gerçekleşen olayların tümü televizyonda 24 saat kesintisiz olarak izleyicilere sunulmaktadır. Truman'ın hayatı doğduğundan beri bir adada geçmektedir ve ne zaman adanın dışına gitmek için bir plan yapmak istese gerek iş arkadaşları, gerek eşi tarafından gizli mesajlar altında televizyonda engellenmeye çalışılmakta ve yaşadığı yerin en güzel yer olduğu, başka bir yere gitmesine gerek olmadığı ifade edilmektedir. Kurgulanmış olan bir televizyon programında sürekli olarak adayı terketmenin tehlikeleri anlatılmaktadır. Truman hayatı boyunca yönlendirilmekte ve sosyalleşme süreci yönetilmektedir. Çünkü Truman fark etmeden bir televizyon programının realite şovu haline gelmiştir. Senaryo dışında yapmak istediği her davranış, programın yapımcısı Christof'a zarar vereceğinden Truman'ın bütün yaşantısı yapay bir adada kontrol altına alınmıştır.

Bu parçada Truman'ın sosyalleşmesine etki eden unsurların başında aşağıdakilerden hangisi gelir?

A) Seyirciler
B) Medya
C) Aile
D) Arkadaş
E) Meslek

13. Antik Çağ'ın ünlü filozoflarından Aristoteles "İnsan sosyal bir varlıktır." derken sadece yaşamın belirli bir bölümünü kastetmiyordu. İnsan çocukluğunda da, gençliğinde de, yaşlılığında da sosyal bir varlıktır. İnsanlar bir araya gelerek nasıl bir toplum oluşturuyorlarsa, toplum da zamanla bireyleri oluşturur. Bu sosyalleşme sürecinde birey, toplumun kendi kural, davranış ve düşünme biçimlerini yaşam boyu edinmeye devam eder.

Bu parçada sosyalleşme ile ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Filozoflar tarafından belirlendiği
B) Topluma ait kural ve değerlerin öğrenilme süreci olduğu
C) Bireylerin toplum oluşturma sürecinden ayrı tutulamayacağı
D) Hayat boyu devam eden bir süreç olduğu
E) İnsanın sosyal bir varlık olmasının sonucu olduğu

14. Azra fantastik ve bilim kurgu tarzında senaryolar yazan ünlü bir yazardır. Senaryosunda 20 yaşında Efe isimli bir genç, bilim insanları tarafından dondurularak uyutulur ve aradan 500 yıl geçtikten sonra uyandırılır. Efe'nin fiziksel ve kişisel özellikleri hala 20 yaşında olduğu gibidir. Bilim insanları Efe'nin yeni yaşamına uyum sürecini inceleyerek bir rapor oluşturmaya çalışmaktadır. Oluşturulan raporda Efe'nin bedensel olarak fonksiyonlarını çok güzel bir şekilde yerine getirebildiği ancak toplumun diğer üyeleriyle ilişkilerinde başarılı olamadığı belirtilmiştir. Bunun nedeni ise Efe'nin sosyalleşme sürecinden çok uzak kalmasına bağlanmıştır.

Buna göre Azra'nın senaryosunun aşağıdakilerden hangisine vurgu yaptığı söylenebilir?

A) Toplumun insanın kişiliği üzerindeki etkisine
B) Sosyalleşmenin toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerine
C) Gelecekte toplumsal ilişkilerin bozuk olacağına
D) Bilimsel çalışmaların bireyler üzerindeki etkilerine
E) Gelecekte bilim insanlarının yepyeni insan tipleri üretebileceğine

15. **Dede:** İleride hangi mesleği yapmak istiyorsun Talha?

Talha: Babam gibi öğretmen olmak istiyorum.

Dede: Neden?

Talha: Çünkü mezun ettiği öğrencileri her yerde ona sevgi ve saygısını gösteriyor. Pastaneye gidiyoruz "Canım öğretmenim." diye çay ısmarlıyorlar, hastaneye gidiyoruz "Biricik hocam." diye yol gösteriyorlar. Öğretmenliğin toplumdaki statüsü oldukça yüksek olduğu için ben öğretmen olmak istiyorum.

Dede: Şunu bilmelisin ki Talha, baban hem iyi bir öğretmen hem de iyi bir insan olduğu için toplumda saygı görüyor.

Bu diyalogda Talha'nın "toplumsal statü" **ile karıştırdığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Anahtar statü
B) Toplumsal rol
C) Toplumsal saygınlık
D) Toplumsal tabakalaşma
E) Rol çatışması

16. Sosyolojik çalışmalar yapan bir akademisyen, lise öğrencilerine uygulanmak üzere bir anket hazırlamış ve öğrencilerden samimiyetle cevaplamalarını rica etmiştir.

Madde Numarası	Sevgili öğrenciler; aşağıdaki maddeleri toplumda onaylanmayan davranışları ortaya çıkarma derecesi bakımından puanlayınız. Araştırmamıza olan katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Uygun olmayan veya başarısız sosyalleşme					
2	Yaptırımların uygulanmaması					
3	Gruba aidiyet duygusunun azalması					
4	Olumsuz davranışları mantığa bürüme					
5	Normların yeteri kadar açık olmaması					
6	Yetersiz ve caydırıcılıktan uzak kurallar					

Anket maddelerine bakıldığında akademisyenin temel probleminin aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

A) Sosyal sapmanın nedenleri nelerdir?
B) Toplumda yaşanan rol çatışmalarının nedenleri nelerdir?
C) Toplumun onaylamadığı davranışlar nasıl engellenir?
D) Sosyal sapmayı engellemek için ne tür yaptırımlar uygulanmalıdır?
E) Lise öğrencilerinin sosyalleşme ile ilgili tutumları nedir?

17. Bireyin sosyalleşme süreci dünyaya geldiği andan itibaren başlar. Birey öncelikle ailesinde sevgi, saygı, ait olma, paylaşma ve ortak hareket etmek gibi birçok sosyal süreci öğrenir ve hayatına geçirmeye çalışır. Daha sonra okulda, iş hayatında, arkadaş ortamında ve emeklilik dönemin bu sosyalleşme süreci devam eder.

Bu parçadan hareketle sosyalleşme süreci ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Sosyalleşme başarısı alınan eğitim ile doğru orantılıdır.
B) Emeklilikte sosyalleşemeyen bireyler kendini yalnız hisseder.
C) Sosyalleşme hayat boyu devam eden bir süreçtir.
D) Ait olma aile kurumunda yaşanan sosyalleşme sürecidir.
E) Sosyalleşemeyen bireyler toplum ile sorunlar yaşar.

18. Ahmet: Ben 12. sınıfların futbol takımının kalecisiyim. Okulda sınıflar arası futbol turnuvasında 10. sınıftaki kardeşimin takımı ile turnuvada karşı karşıya oynadık. Maçta rakip takım penaltı vuruşu kazandı. Penaltı vuruşunu kardeşim kullandı. O kadar istekliydi ki gol atmak için… Ama ben de takımımın kazanması için kardeşimin penaltısını kurtarmak zorundaydım. Kardeşimin mutlu olması mı yoksa takımımın kazanması mı? Daha önce bir penaltıyı kurtarmak için bu kadar zorlandığımı hatırlamıyorum.

Ahmet'in yaşadığı bu durum aşağıdakilerden hangisine bir örnek oluşturur?

A) Rol çatışması
B) Verilmiş statü
C) Rol pekişmesi
D) Anahtar statü
E) Kazanılmış statü

19. Anne, baba, çocuk, kardeş, arkadaş, öğretmen, işçi, çiftçi gibi bireyin toplum içinde sahip olduğu birçok statü vardır. Bu statüler ister verilmiş, ister kazanılmış olsun toplum bizden bu statülere uygun davranmamızı ister. Örneğin annenin anne, öğrencinin öğrenci, öğretmenin öğretmen gibi davranması beklenir. İşte o zaman toplumsal saygınlığımız artar.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Toplum verilmiş statüleri, kazanılmış statülerden üstün tutar.
B) Anahtar statü toplumdaki konumumuzu belirler.
C) Bireyin statüsü ile örtüşen rolleri gerçekleştirmesi beklenir.
D) Bireyler aynı statülere sahip olabilirler.
E) Statülerden beklenen roller, toplumdan topluma farklılık gösterir.

20. Resmi normlar: Yasa, tüzük ve yönetmelik gibi yazılı kurallardır. Bu normlara hukuk kuralları da denir. Bu normlara uyulmadığında devletin resmi kurumları müdahale eder.

Resmi olmayan normlar: Bu normlar yazılı değildir. Dinsel ve ahlaki kurallar, gelenek - görenekler, âdetler, resmî olmayan toplumsal normlardır. Bu normlara uyulmadığı zaman birey toplum tarafından kınanır veya dışlanır.

Bu bilgiler doğrultusunda;

I. bayramlarda büyüklerin ellerini öpmek,
II. çevreyi kirletmek,
III. kavga etmek,
IV. cenaze töreninde gülmek

hangilerinin kontrolünün her iki norm tarafından yapıldığı söylenebilir?

A) Yalnız III. B) Yalnız IV. C) I ve IV. D) II ve III. E) II, III ve IV.

21. ABD'li suç psikoloğu Philip Zimbardo'nun ortaya attığı "Kırık Cam Teorisi"ne göre, bireyin yapmış olduğu davranışa, içinde yaşadığı toplum tarafından karşıt bir tepki gelmediği zaman birey o davranışını artırarak devam ettirir. Philip Zimbardo'nun açıklamalarına göre bir sokağın suç bölgesine dönüşme süreci öncelikle tek bir pencere camının kırılmasıyla başlar. Çevreden tepki gelmez ve cam hemen tamir edilmezse, oradan geçenler o bölgede düzeni sağlayan bir otorite olmadığını düşünür ve diğer camları da kırmaya başlar. Ardından daha büyük suçlar gelir; bir süre sonra o sokak, polisin giremediği bir mahalleye dönüşür.

Bu parçada aşağıdaki sosyoloji kavramlarından hangisinin önemi üzerinde durulmaktadır?

A) Sosyal kontrol
B) Toplumsal sapma
C) Toplumsal değerler
D) Hak ve sorumluluklar
E) Statü ve rol

22. Aynı hastanede görev yapan iki doktorlardan birinin işini diğerinden daha iyi yaptığı için hastalar tarafından daha çok sevilmesi ile elde ettiği saygınlığa “toplumsal saygınlık(prestij)”denir.

Buna göre toplumsal saygınlıkla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Statüler, prestiji de yükseltir.

B) Toplumsal saygınlıkta verilmiş statüler etkilidir.

C) Toplumsal saygınlık doğuştan verilir.

D) Toplumsal saygınlığı belirleyen bireyin rolünü iyi yapmasıdır.

E) Toplumsal saygınlığı arttıran rollerimizin niceliğidir.